

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 14 september 2019 / 14 Elloel 5779, Ki Tetsee, Devariem/Deuteronomium 21:10 - 25:19

Tanach blz. 393 - 401

Haftara: Jesjaja 54:1 - 10

Tanach blz. 892 - 893

vertaler: Tamarah Benima

Commentaar: Rabbijn Rena Kieval, rabbijn van de joodse gemeente Ohav Shalom in New York.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://airsem.org/2018/08/parashat-ki-teitzei/>

Alles terug naar de juiste plek

Wanneer ik het te druk heb en door veel dingen word afgeleid heb ik de neiging om dingen op een niet voor de hand liggende plek neer te leggen: mijn sleutels, mijn mobieltje, of een brief met belangrijke informatie. De meesten van ons kennen de ervaring dat door het verlies van een voorwerp de dagelijkse routine danig in de war wordt geschopt. Als dat gebeurt, kan dat voorwerp belangrijker worden dan zijn werkelijke waarde rechtvaardigt. Zelfs als we een voorwerp verliezen dat helemaal niet van wezenlijk belang is, voelt het krom, buiten de orde. Verloren voorwerpen kunnen een vreemde kracht hebben; ze kunnen de suggestie wekken dat alles is doorbroken, van zijn

plaats is geraakt. Het omgekeerde is ook waar: zodra een verloren voorwerp is gevonden of teruggebracht, kan er sprake zijn van grote opluchting: de gebruikelijke orde lijkt hersteld.

De Tora en de latere rabbijnse traditie benadrukken dat men verplicht is verloren voorwerpen terug te brengen naar hun eigenaar: de zogeheten mitswa van *hasjavat aveda*. Deze mitswa behoort tot de schatkist aan mitswot van sidra Ki Tetsee. De sidra heeft het over een groot aantal basiswaarden, waaronder het steunen van de arme en de vreemdeling, het onderhouden van familie- en huwelijksrelaties, het veilig maken van een huis, sanitaire maatregelen, ethisch handelen bij het zakendoen, en correct gedrag in oorlogstijd. Op het eerste gezicht lijkt *hasjavat aveda* ietwat nietswaardig in vergelijking met de andere, meer alles overspannende onderwerpen in de sidra. Toch zien we dat de Tora deze mitswa zeer ernstig neemt. „Wanneer je voorwerpen vindt die toebehoren aan jouw naaste,” (in dit geval dieren) „*hasjev tesjivem* – zul je ze *beslist* terugbrengen,” stelt de Tora. (Dewarim/Deuteronomium 22:1-3) In de formulering wordt gebruik gemaakt van een dubbele nadruk. In plaats van beknopt te zijn, zoals gebruikelijk is in de Tora, gebruikt de Tora drie volledige verzen voor deze mitswa; zij neemt de tijd en zet veel woorden in om de verschillende omstandigheden te beschrijven die mogelijk van toepassing zijn op een gevonden voorwerp. Als de eigenaar ver weg woont, of als de eigenaar onbekend is, heeft de ‘vinder’ nog steeds bepaalde verplichtingen. De Tora brengt zelfs de positieve en de negatieve formuleringen van de mitswa onder woorden: niet alleen zijn we verplicht om gevonden voorwerpen terug te brengen, het is ons ook verboden om een gevonden voorwerp zo maar te negeren, we mogen niet doen alsof we het niet zien: *lo toechal l’hit’alem*. We mogen niet ‘verdwijnen’ uit de situatie.

De mitswa gaat niet over het voorwerp, maar over gedrag. Rasji en anderen merken op dat de voorbeelden van gevonden voorwerpen die hier worden opgesomd, van specifiek naar algemeen gaan, en van meest waardevol naar minder waardevol: van verschillende dieren, naar een kledingstuk en, uiteindelijk, naar van alles en nog wat. Het gaat niet om de aard of de waarde van het voorwerp, maar om het idee van het terugbrengen van dingen naar waar zij thuishoren.

De Talmoed en latere joodse wetscodici hebben zeer gedetailleerde richtlijnen opgesteld met betrekking tot de parameters van *hasjavat aveda*. In recenter tijden vertelt menig Chassidisch verhaal over een rechtvaardig persoon die naarstig zorgdraagt voor een voorwerp dat iemand heeft verloren en die daarvoor wordt beloond. Er is duidelijk iets dat ons aanspreekt in deze mitswa.

Hasjavat aveda maakt, zoals zo veel mitswot, deel uit van het traject van karakterontwikkeling. Als het vanzelfsprekend voor ons wordt om het bezit en het welzijn van anderen te respecteren, als we

eerlijk en ondernemend zorgen dat dingen weer goed komen, zelfs als het gaat om minder belangrijke zaken als het terugbezorgen van een gevonden voorwerp, hoeveel te meer zullen we dan op dezelfde wijze handelen als het om zaken van groot belang gaat. Goed gedrag wordt een gewoonte, het gaat deel uitmaken van onze persoonlijkheid.

De rabbijnen van de Talmoed zien echter ook de bredere toepassing van deze mitswa, namelijk als een raamwerk voor het herstellen van orde en evenwicht tussen mensen en in de wereld. Daar is een opmerkelijk voorbeeld van te geven. Zij gebruikten deze mitswa als een bron voor de opdracht om te genezen, of om iemand te redden die in levensgevaar is: „Waarvan wordt het afgeleid dat men zijn naaste moet helpen als deze zijn lichaamsfuncties kan verliezen of zijn gezondheid? Het vers stelt: ‘En je zult herstellen [*vahasjevato*] aan hem, [*lo*]. (Dewariem 22:2), wat ook kan worden gelezen als: ‘En je zult hem herstellen ten behoeve van hem [*vahasjevoto lo*], dat wil zeggen zijn lichaam redden.’” (BT Sanhedrin 73a en de uitleg die te vinden is op de website Sefaria).

Maimonides volgde dezelfde redenering bij zijn bespreking van de verplichting om ervoor te zorgen dat een persoon zijn gezondheid terug krijgt. Deze verplichting, schreef hij, kan worden afgeleid van de opdracht om gevonden voorwerpen terug te brengen naar hun eigenaren. (Commentaar op de Misjna, Nedarim 4). Genezen is een vorm van *hasjavataveda*; een persoon die ziek is heeft zijn gezondheid en zijn heilheid verloren, en het is een mitswa om te zorgen dat hij deze terugkrijgt.

We kunnen deze uitgebreide lezing van *hasjavataveda* nog verder toepassen en veel mitswot bekijken door de lens van het terugbrengen van iets aan de bezitter. Een voorbeeld. We kunnen ervoor zorgen dat iemand zijn levensonderhoud terugkrijgt door hem een training voor een baan te geven. We kunnen een dakloze een dak boven haar hoofd geven, en zo haar de waardigheid en het zelfrespect dat zij heeft verloren terug geven. We zouden kunnen zeggen dat elk handelen dat erop gericht is de wereld te repareren deel uitmaakt van deze mitswa – van het herstellen van het evenwicht door het terugbrengen van dingen naar daar waar zij horen.

De periode van *tesjoeva* (inkeer, terugkeer, red.) waaraan we zijn begonnen, gaat ook over terugkeer. Het is onze spirituele taak, in deze periode, om die delen van onszelf die we in de loop van het afgelopen jaar op een bijna onvindbare plek hebben geparkeerd, weer onderdeel te laten uitmaken van ons hele zelf. In deze tijd van introspectie kijken we diep bij onszelf naar binnen om te zien wat er ontbreekt. We hopen dat te laten terugkeren, naar onszelf, naar onze relaties met de mensen in ons leven, en naar onze relatie met God. We kijken ook wat er op dit moment ontbreekt in de wereld om ons heen, en we wijden ons eraan om die zoekgeraakte stukken weer op hun rechtmatige plaats te doen terugkeren. Zo helen en genezen we onze gebroken wereld.